

УДК 351.77:314.14

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ПОДОВЖЕННЯ ТРИВАЛОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ
УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СИСТЕМИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я**

*Головня Н.Ю., здобувач освітнього ступеню магістр
спеціальності 229 «Громадське здоров'я»*

*Науковий керівник: кандидат медичних наук, доцент Грищук С.М.
Житомирський медичний інститут Житомирської обласної ради*

**MODERN APPROACHES TO EXTENDED LIFE EXPECTANCY OF THE UKRAINIAN
POPULATION IN THE CONTEXT OF THE PUBLIC HEALTH SYSTEM**

*Holovnia N.Yu., Hryshchuk S.M.
Zhytomyr Medical Institute of Zhytomyr Regional Council*

***Abstract.** The article analyzes modern approaches to extending the life expectancy of the population of Ukraine in the context of the public health system.*

It is determined that the basis of such approaches is: the need to improve the health care system, taking into account the needs for physical and psychological rehabilitation, promoting a healthy lifestyle among the population, improving the environmental situation, increasing the level and quality of life of the population, developing a comprehensive state program to extend life expectancy, developing programs aimed at the return of the population to Ukraine.

It is proven that the systematic and consistent implementation of these measures will contribute to improving the demographic situation and increasing life expectancy.

Key words: *life expectancy, population, measures to extend life expectancy.*

Актуальність проблеми. Тривалість життя є критично важливим показником добробуту нації та чинить вплив не лише на стан демографічної ситуації, але й на стан громадського здоров'я країни [4, с. 41]. На сьогодні Україна має одну із найгірших медико-демографічних ситуацій серед країн Європи, у т.ч. й низьку тривалість життя серед населення [2, с. 163].

Крім того, що в Україні тривалість життя є низькою, її показник з кожним роком досягає ще критичнішого рівня через вплив екзогенних та ендогенних факторів, зокрема обтяжену спадковість, стан екології, економічний стан країни та матеріальне становище населення, соціальні, поведінкові чинники, невпевненість у майбутньому та військові дії, адже кожен додатковий день війни – це демографічні втрати для України [3, с. 74].

Саме тому необхідність подовження середньої тривалості життя населення в Україні є актуальною проблемою, яка потребує дослідження та пошуку підходів до її вирішення [1].

Мета дослідження. Проаналізувати систему заходів щодо подовження тривалості життя населення в контексті громадського здоров'я.

Матеріали та методи. Застосовано бібліосемантичний метод (з метою обґрунтування актуальності проблеми), статистичне дослідження (з метою опрацювання статистичних даних (показників), які характеризують стан демографічної ситуації в Україні та формування пропозицій – заходів подовження тривалості життя), метод системного аналізу та логічного узагальнення (з метою обґрунтування заходів подовження тривалості життя).

Результати та їх обговорення. З метою оцінки демографічної ситуації та подовження тривалості життя в Україні проведено комплексне статистичне дослідження. Базою проведення наукового дослідження є статистична інформація, що оприлюднена на офіційному сайті Державної служби статистики України та пошук актуальних даних у інтернет-ресурсах за період 2019-2023 рр.,

На основі статистичного дослідження, визначені такі проблемні питання як:

1. Зниження чисельності населення. З 2019 р. до 2022 р. чисельність наявного та постійного населення скоротилась на 985,9 тис. осіб, у т.ч. сільського на 422,9 тис. осіб, а міського на 563 тис. осіб. У 2023 році за оцінками експертів кількість населення скоротилась до 33,2 млн осіб, у 2024 р. - досягла 35,8 млн. осіб.

2. Зниження рівня народжуваності. До початку повномасштабної війни показники народжуваності щороку стабільно зменшувалися на 6-7%, водночас у 2022 р. показник різко скоротився на 25%. У 2023 р. народилися 187 387 дітей, а це на 32% менше, ніж у 2021 р. За перше півріччя 2024 р. в Україні народилось 87 655 дітей, а це на 9% менше, аніж за аналогічний період у 2023 р. Водночас, зафіксовано 250 972 смертей, тобто на одного новонародженого припадає троє померлих.

3. Зростання рівня смертності. Визначено, що у 2020 р. кількість летальних випадків збільшилась на 35 721 тис. порівняно з 2019 р., а у 2021 р. кількість померлих зросла на 97 428 тис. на противагу даним за 2020 р. Загалом число випадків смерті серед населення України з 2019 р. до 2021 р. зросла на 133 149 тис. випадків. У структурі причини смертності переважають хвороби системи кровообігу, новоутворення та зовнішні причини смерті (85,7% усіх випадків смерті).

4. Від'ємний природний приріст. Протягом досліджуваного періоду природний

4. приріст знизився майже вдвічі.

5. Низька очікувана тривалість життя. Спостерігається загальне зниження показника тривалості життя для обох статей протягом досліджуваного періоду та демонструється стійка гендерна різниця у тривалості життя (жінки мають значно вищу очікувану тривалість життя порівняно з чоловіками). Динаміка зниження тривалості життя є більш вираженою у 2021 році порівняно з попереднім роком. Якщо з 2019 по 2020 рік зниження становило 0,66 років для обох статей, то з 2020 по 2021 рік воно склало вже 1,58 років. Згідно з експертною оцінкою, середня тривалість життя українців з 2020 до 2023 року істотно знизилась, серед чоловіків із 66,4 р. до 57,3 р., а серед жінок скоротилася із 76,2 р. до 70,9 р.

З метою покращення стану демографічної ситуації та подовження тривалості життя в Україні у контексті громадського здоров'я доцільно запровадити наступний комплекс заходів:

1. Удосконалення системи охорони здоров'я з урахуванням потреб у фізичній та психологічній реабілітації.
2. Пропаганда здорового способу життя серед населення.
3. Покращення екологічної ситуації.
4. Підвищення рівня та якості життя населення.
5. Розробка комплексної державної програми подовження тривалості життя.
6. Розробка програм, направлених на повернення населення до України.

Проаналізуємо особливості реалізації вищезазначених підходів в аспекті подовження тривалості життя населення України.

Першочерговим завданням є удосконалення системи охорони здоров'я, що включає підвищення доступності та якості медичних послуг, впровадження програм ранньої діагностики та профілактики захворювань, модернізацію медичного обладнання та інфраструктури, а також підвищення кваліфікації медичного персоналу.

Другим важливим напрямком є пропаганда здорового способу життя, що передбачає розробку та впровадження національних програм з популяризації здорового харчування, заохочення фізичної активності населення, боротьбу з шкідливими звичками, зокрема курінням та надмірним вживанням алкоголю. Важливим аспектом є проведення інформаційних кампаній щодо профілактики захворювань та формування відповідального ставлення до власного здоров'я. Покращення екологічної ситуації також відіграє значну роль у подовженні тривалості життя. Цей напрям включає впровадження екологічно чистих технологій у промисловості, розвиток системи утилізації та переробки відходів, підвищення якості питної води та повітря, а також збільшення площі зелених насаджень у містах.

Підвищення загального рівня та якості життя населення є ще одним ключовим фактором, що передбачає створення нових робочих місць, підвищення мінімальної заробітної плати та покращення умов праці. Особливу увагу варто надати розвитку соціальної інфраструктури, включаючи покращення житлових умов та створення умов для активного дозвілля і відпочинку. Важливим аспектом є підвищення рівня освіти та обізнаності населення, що включає впровадження програм медичної грамотності, розвиток системи безперервної освіти та підвищення якості шкільної та вищої освіти. Адже освічене населення більш схильне до здорового способу життя та ефективного використання медичних послуг. Зниження рівня стресу та покращення психічного здоров'я населення (з урахуванням військових дій в Україні) є ще одним важливим напрямком, що включає впровадження програм психологічної підтримки, розвиток системи психологічної допомоги в кризових ситуаціях та створення умов для зниження рівня соціальної напруженості.

Нарешті, необхідно розробити та впровадити цільові програми для регіонів з найнижчими показниками, спрямовані на вирівнювання регіональних диспропорцій у якості життя та доступі до медичних послуг (за умови значних регіональних відмінностей в показниках тривалості життя).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, реалізація запропонованих стратегій та їх ефективність вимагає комплексного підходу та співпраці між різними

галузями та рівнями влади, а також активної участі громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Лише за умови системного та послідовного впровадження цих заходів можливо очікувати покращення показників тривалості життя населення України.

У перспективі є доцільним надання для практичного використання отриманих результатів та розроблених рекомендацій (системи заходів) зацікавленим структурам, які пов'язані з політикою подовження тривалості життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубасенюк О.А. Фактори, що впливають на здоров'я людини. Інноваційні здоров'язберігаючі технології у закладах освіти: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. В.В. Танської, О.А. Сорочинської, О.В. Павлюченко, м.Житомир. ЖДУ імені Івана Франка, 2020 р. С. 31.

2. Єна М.С., Шахбала Асад огли Асадов Очікувана тривалість життя та фактори впливу. The XXXII International Scientific and Practical Conference «Actual problems of professional education: experience and prospects», August 12-14, 2024, Munich, Germany. 163 p.

3. Позняк О.В., Шевчук П.Є. Демографічні перспективи України до 2060 року. Демографія та соціальна економіка. № 1. 2014 р. С.74.

4. Чепелевська Л.А., Рудницький О.П. Середня очікувана тривалість життя як критерій медико-демографічної ситуації в Україні. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. № 2. 2014 р. С.41.

REFERENCES

1. Dubaseniuk O.A. Faktory, shcho vplyvaiut na zdorovia liudyny. Innovatsiini zdoroviazberihaiuchi tekhnolohii u zakladyakh osvity: zbirnyk naukovo-metodychnykh prats / za zah. red. V.V. Tanskoï, O.A. Sorochynskoi, O.V. Pavliuchenko, m.Zhytomyr. ZhDU imeni Ivana Franka, 2020 r. S. 31.

2. Yena M.S., Shakhbala Asad ohly Asadov Ochikuvana tryvalist zhyttia ta faktory vplyvu. The XXXII International Scientific and Practical Conference «Actual problems of professional education: experience and prospects», August 12-14, 2024, Munich, Germany. 163 p.

3. Pozniak O.V., Shevchuk P.Ie. Demohrafichni perspektyvy Ukrainy do 2060 roku. Demohrafiia ta sotsialna ekonomika. № 1. 2014 r. S.74.

4. Chepelevska L.A., Rudnytskyi O.P. Serednia ochikuvana tryvalist zhyttia yak kryterii medyko-demohrafichnoi sytuatsii v Ukraini. Visnyk sotsialnoi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy. № 2. 2014 r. S.41.
